

СТРАТЕШКИ КОМПАС ЗА БЕЗБЕДНОСТ И ОДБРАНУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ: ПЛАТФОРМА ЗА ГЛОБАЛНО ДЕЛОВАЊЕ У ОКВИРУ ЗАЈЕДНИЧКЕ БЕЗБЕДНОСНЕ И ОДБРАМБЕНЕ ПОЛИТИКЕ?

Оригинални научни рад

DOI:10.5937/zurbezkrim2302021T	COBISS.RS-ID 139584769	УДК 351.74/.75(4-672ЕУ):327.55(100)
--------------------------------	------------------------	-------------------------------------

Борис Тучић¹

Факултет безбједносних наука, Бања Лука, Република Српска, БиХ

Апстракт: У теоријском оквиру науке о међународним односима те користећи одабране научне методе, попут анализе садржаја, индуктивне, дедуктивне и компаративне методе, у раду се анализирају садржај и домаћај Стратешког компаса за безбедност и одбрану Европске уније као шире стратешке платформе посредством које би Унија, у континуирано усложњавајућим безбедносним околностима, реализовала једну од кључних, одавно прокламованих амбиција, а то је суштинска стратешка аутономија њених политика у домену безбедности и одбране и, сукцесивно, њено позиционирање као аутономног, незаобилазног безбедносног актера на глобалној равни. Анализа упућује на закључак да, без обзира на околности његове израде и усвајања, Стратешки компас дефинитивно не располаже капацитетима који би Унији омогућили такво деловање те да је, у основи, реч о крајње бирократизованој листи циљева и задатака са низом мањкавости, која не само да не доноси готово никакву нову стратешку вредност већ и ограничава Унију у геополитичком смислу, верификујући је као регионалног безбедносног актера секундарног значаја у односу на НАТО.

Кључне речи: Европска унија, заједничка безбедносна и одбрамбена политика, стратешки компас, стратешка аутономија.

УВОД

У почетку изразито стидљив, а потом све интензивнији развој безбедносних политика Европске уније у последњих двадесетак година, имплицирао је идеју обезбеђења стратешке аутономије организације и њеног позиционирања као самосталног безбедносног актера који ће својим капацитетима и инструментима вредносно и телеолошки детерминисати кључне процесе на глобалној равни. У том контексту, на европском нивоу, временом су израђивани, по степену њихове општости, различити стратешки документи

¹ Аутор за кореспонденцију: доц. др Борис Тучић, Факултет безбједносних наука, Универзитет у Бањој Луци. Имејл: boris.tucic@predsjednikrs.net.

којима су дефинисани оквири развоја безбедносних политика Уније, међутим, ниједан од њих није у потпуности успевао материјализовати политичку идеју стратешке аутономности Европске уније као безбедносног актера. У околностима изражене угрожености регионалне и глобалне безбедности проузроковане украјинским конфликтом као манифестацијом ширег процеса редефинисања односа снага између главних центара моћи, ревитализоване су идеје о стратешкој аутономности Уније, док је Стратешки компас за безбедност и одбрану, као најновија документациона еманација потребе за њеним безбедносним репозиционирањем, најављиван као стратешки оквир којим ће се обезбедити услови за коначну реализацију овог циља. У сврху сагледавања потенцијала Стратешког компаса као платформе којом би се обезбедила стратешка аутономност Уније, у раду се врши анализа његовог садржаја, са фокусом на четири тематска стуба на којима овај документ почива – „деловање”, „обезбеђивање”, „инвестирање” и „партнерство”, те идентификују кључни циљеви и задаци који су у оквиру њих постављени. Анализа сваког од наведених сегмената документа структурно представља засебну потцелину рада, док су на крају дата закључна запажања аутора.

СТРАТЕШКИ КОМПАС КАО БЕЗБЕДНОСНА ПЛАТФОРМА

У околностима деградације односа између Брисела и Вашингтона у периоду администрације председника Трампа, али и као последица BREXIT-а те, коначно, континуирано усложњавајућег безбедносног контекста на ширем европском простору, укључујући и конфликт у Украјини, идеје о потреби „осамостаљења” Уније као актера који ће ефикасно штитити своје вредности, интересе и циљеве на глобалној равни, поново су добиле значај. Материјализацију једне од таквих идеја представљао је Стратешки компас за безбедност и одбрану Европске уније, којег је Европски савет коначно једногласно усвојио 21. марта 2022. године, на основу детаљне анализе имплементације безбедносне и одбрамбене компоненте Глобалне стратегије Европске уније из 2016. године (European Union EEAS, 2016), коју су спровели експерти Европске службе за спољне послове (EEAS). Према оригиналној замисли, основни циљ израде Стратешког компаса био је омогућавање оперативних смерница за развој и унапређење појединих сегмената безбедносних политика Европске уније како би се организација коначно манифестовала као „пунокрвни” безбедносни актер у свом непосредном, али и ширем, изразито нестабилном окружењу (Blockmans et al., 2022: 2). У том контексту, централни део Компаса, као документа од шездесетак страна, по угледу на неке раније релевантне документе Уније, попут Европске агенде за безбедност (European Commission, 2015), структурално почива на четири тематска стуба: управљање кризама, односно, како се формално означава у документу, „деловање” (енг. *acting*), отпорност на безбедносне изазове, ризике и претње, односно „обезбеђење” (енг. *secure*), развој капацитета, односно „инвестирање” (енг. *invest*) те међународна сарадња, односно „партнери” (енг. *partner*) (European Union EEAS, 2022). Без обзира на остварени

напредак, у смислу да се њим идентификују правци даљег јачања капацитета Уније у домену безбедности и одбране око којих је постигнут консензус 27 држава чланица, Стратешки компас ипак представља само рефлексију бирократизованих напора служби Уније да реализују поверени задатак те не нуди одговоре на нека кључна, пре свега, стратешка питања. Између осталог, самом концепту безбедносне стратешке аутономије Европске уније, на којем су претходни слични документи инсистирали и који је представљао идејну основу за развој Унијиних безбедносних политика у протеклих двадесетак година, у Стратешком компасу посвећује се веома мало пажње, док предвиђени правци развоја капацитета Уније у области безбедности и одбране јасно указују да документ Европску унију препознаје, пре свега, као регионалног, а много мање као глобалног безбедносног актера. Другим речима, Стратешки компас, без обзира на почетне амбиције, представља само списак конкретних административних, правних и оперативних мера, од којих су неке нове, док су друге само надоградња на већ постојеће, посредством којих би се ојачали капацитети Уније да делује, обезбеђује, инвестира и остварује сарадњу у области безбедности и одбране у значајно измењеним безбедносним околностима. Поред тога, документу се упућује и замерка да је садржајно „подлегао” дешавањима у Украјини, фокусирајући се примарно на Руску Федерацију као безбедносну претњу, док се деловање НР Кине у контексту наводног нарушавања базичних постулата међународног поретка и међународног права, иза којих својим ауторитетом стоји и Европска унија, или пак индопацифичком региону као „попришту” односа снага кључних актера међународних односа у наредном периоду, не посвећује довољно пажње (Blockmans et al., 2022: 3). Управо на основу оваквих констатација, уз поменуто третирање Уније, пре свега, као регионалног безбедносног актера, изведени су и закључци о „географској скучености”, односно, редукованом географском или геостратешком домаћају документа (Gnessotto, 2022).

„Деловање”

У делу документа под насловом „Деловање”, као један од кључних праваца јачања потенцијала Уније, посебно у домену реализације војних мисија у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике, предвиђа се успостављање Снага за брзо распоређивање (енг. *Rapid Deployment Capacity – RDC*), које би, у капацитету од 5000 људи, представљале унапређени формат ранијих борбених група Европске уније (енг. *battlegroups*) које, као што је познато, никада нису биле оперативно активирание. Основни задатак Снага за брзо распоређивање подразумевао би хитно превентивно, односно, распоређивање и деловање у сврху управљања кризама на ширем европском подручју. Овакво деловање Снага за брзо распоређивање подразумевало би и унапређење Капацитета Уније за војно планирање (енг. *Military Planning and Conduct Capability – MPC*), као структуре која тренутно координише планирање и реализацију неколико неизвршних војних мисија Уније, попут мисија за војно оспособљавање (енг. *EU Training Mission – EUTM*) које се спроводе у Малију, Сомалији, Централноафричкој Републици или Мозамбику,

али и мисије војне помоћи Украјини (енг. *EU Military Assistance Mission – EUMAM*). Поред тога, успешно кориштење Снага за брзо распоређивање подразумева и конципирање одговарајућих ротација војног особља у сврху јачања предвидљивости стања и расположивости Снага у сваком тренутку, као и изналажење стабилног решења по питању финансирања овог војног капацитета. Но, кључни предуслов ефикасног деловања Снага, који је као такав посебно маркиран и у Стратешком компасу, односи се на обезбеђење флексибилнијег приступа у самом поступку одлучивања, узимајући у обзир да је не само Заједничка безбедносна и одбрамбена политика *stricto sensu*, већ и Заједничка спољна и безбедносна политика Уније, као шири политички оквир којем она припада, уговорно и даље прилично чврсто позиционирана на принципима међувладине сарадње, из чега имплицира и једногласност у процесу одлучивања. Како показују досадашња искуства, управо неиспуњавање овог предуслова, односно, неспремност појединих чланица Уније да на овакав начин додатно ограниче властити суверенитет у политички веома осетљивој области, могло би се манифестовати као једна од кључних препрека ефикасној употреби Снага за брзо распоређивање. Као новитети у овом делу Стратешког компаса могу се идентификовати и додатно фокусирање на решења члана 44 Уговора о Европској унији, којима је омогућено делу заинтересованих држава чланица да заједничким снагама делују у правцу реализације одређених мисија и операција у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике, развој концепта Координисаног поморског присуства (енг. *Coordinate Maritime Presences – CMP*) те истицање потребе обезбеђења квалитетније синергије између активности које би спроводиле поменуте *ad hoc* коалиције сачињене од дела држава чланица и „класичних” мисија и операција које Унија спроводи у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике. Истовремено, мора се приметити да се Стратешким компасом, између осталог, детаљније не регулишу нека од кључних питања у овом контексту, попут природе, али и оквира мандата мисија и операција које би се реализовале у складу са чланом 44 Уговора о Европској унији или пак модалитета обезбеђења стабилних и трајних финансијских, техничких и људских ресурса за њихову реализацију.

Сумарно, као неки од кључних идентификованих циљева у овом делу Компаса, могу се издвојити:

- До краја 2022. године, постизање договора о распореду ротације трупа при реализацији цивилних и војних мисија;
- До средине 2022. године, адаптација војних мисија ЕУ у циљу јачања њихове теренске ефикасности;
- До краја 2022. године, успостављање и јачање оперативне везе између ЕУ поморске мисије „Атланта” у Сомалији (*EUNAVFOR*) и поморске мисије ЕУ у Ормушком теснацу, као и са мисијама ЕУ на сахелском подручју;
- До друге половине 2022. године, идентификација додатних потреба за јачањем поморског присуства ЕУ, уз већ идентификовани Гвинеј-

- ски залив и појачано координисано поморско присуство на северозападу Тихог океана;
- До 2023. године, доношење конкретних одлука о примени члана 44 Уговора о Европској унији којима ће се заинтересованим државама чланицама омогућити да планирају и реализују мисије и операције у оквирима Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Уније те под политичком контролом Савета Европске уније;
  - До 2023. године, постизање сагласности о заједничком војном ваздухопловном концепту на нивоу Уније;
  - До средине 2023. године, усвајање новог пакета цивилног деловања Уније, којим ће се обезбедити брзо распоређивање цивилних мисија организације капацитета до 200 људи у року од 30 дана, чак у безбедносно изразито комплексним подручјима;
  - До 2023. године, јачање мреже саветника у домену заштите људских права при мисијама и операцијама које реализује Унија;
  - До 2023. године, спровођење детаљне анализе о подељеним трошковима за реализацију заједничких мисија и операција у оквиру Уније;
  - До 2025. године, постизање пуне операбилности Снага за брзо распоређивање, уз претходну израду и усвајање оперативних „сценарија” током 2022, односно, реализацију вјежби током 2023. године;
  - До 2025. године, потпуно оспособљавање Капацитета Уније за војно планирање, за планирање и спровођење неизвршних војних мисија те две војне мисије ниског интензитета и једне мисије или операције средњег интензитета;
  - До 2025. године, додатно унапређење и хармонизација процедура за прелазак спољне границе Уније у циљу јачања војне мобилности.

„Обезбеђење”

У делу Стратешког компаса под називом „Обезбеђење”, у чијем фокусу је јачање отпорности Уније на различите безбедносне изазове, ризике и претње у усложњавајућем безбедносном окружењу, са посебним освртом на безбедносне опасности хибридног карактера, тежиште је, пре свега, на јачању „свести” о безбедносној ситуацији на основу расположивих обавештајних података који, опет, примарно зависе од држава чланица и њихових надлежних агенција, у чему је садржана још једна потенцијална отежавајућа околност за ефикасно деловање организације у овом домену, узимајући у обзир да се као базични предуслов за испуњење овог задатка намећу не само адекватна координација националних агенција која би се, по природи ствари, требала обезбедити са европске равни, већ и постојање спремности држава чланица да у сваком тренутку и по сваком питању размењују све релевантне безбедносне информације, како међусобно тако и са појединим специјализованим агенцијама Европске уније. Поред

тога, евидентно је и стављање фокуса на јачање Јединствених капацитета за анализу обавештајних података (енг. *Single intelligence analysis capacity – SIAC*), обезбеђењу сигурних канала комуникације, укључујући и примену Сателитског центра Европске уније, као и на потребу изградње јединствене, европске стратешке културе која би почивала на јединственим правилима и савременој информационој технологији. У суочавању са хибридним безбедносним опасностима, централна улога предвиђена је за Јединицу за откривање хибридних претњи (енг. *Hybrid Fusion Cell – HFC*), успостављену 2016. године на предлог Европске комисије и високог представника Европске уније за спољну политику и безбедност као јединствен оквир за суочавање са овим обликом безбедносних опасности, а који би оперативно требао допринети имплементацији релевантних елемената Европске агенде за безбедност (European Commission, 2015) те појединачних, спецификованих стратешких докумената, попут Стратегије Европске уније за сајбер безбедност (European Commission, 2013), Стратегије за енергетску безбедност (European Commission, 2014) или Стратегије за поморску безбедност (Council of the European Union, 2014). Као додатни инструмент којим би се допринело суочавању са хибридним безбедносним опасностима, предвиђено је успостављање тимова Европске уније за брзе одговоре на хибридне безбедносне опасности (енг. *EU Hybrid Rapid Response Teams – HRRT*), који су, уосталом, посебно у сегменту сајбер деловања, пронашли своје место и кроз ангажман Уније у оквиру украјинског конфликта. Интересантан моменат у овом сегменту односи се и на опредељење да се, у циљу јачања безбедности комуникационих канала у оквиру Европске уније, њен постојећи цивилни свемирски програм у наредном периоду прошири и на домен одбране, примарно кроз израду засебног стратешког документа (енг. *EU Space Strategy for Security and Defence – EU SSSD*) те интензивирање сарадње са НАТО-ом и цивилним партнерима у овом контексту. Као последица фокусираности Стратешког компаса на украјински конфликт, односно, Руску Федерацију као „извор” безбедносних опасности по европски континент, борби против тероризма посвећено је убедљиво најмање простора у документу, при чему је тежиште на потреби даљег унапређења постојећих инструмената за превенцију и борбу против овог облика безбедносних опасности у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике, уз сада већ уобичајено инсистирање на повезници између политичког радикализма и борбе против тероризма, при чему је евидентно одсуство конкретније пажње која би била усмерена ка самим узроцима и „коренима” феномена о којима је реч. Слична ситуација је и по питању борбе против ширења нуклеарног наоружања. Наиме, Стратешки компас у овом контексту настоји реafirмисати члан VI Уговора о неширењу нуклеарног наоружања (United Nation, 1995) који је ступио на снагу 5. марта 1970. године са, захваљујући изменама и допунама члана V Уговора из 1995. године, неограниченим роком важења, а којим се стране потписнице обавезују да, у доброј вери, у што краћем року покрену преговоре о заустављању трке у домену нуклеарног наоружања те делују у правцу његове постепене редукције до потпуне елиминације, уз одговарају-

ћу међународну контролу под окриљем Уједињених нација. Истовремено, и у овом сегменту више него видљива је бојазан од евентуалног распоређивања руских нуклеарних потенцијала у контексту украјинског конфликта, као и спремност да се даље унапређује сарадња са НАТО-ом и САД те да се покрену одговарајуће иницијативе за успостављањем „post New START” уговорних аранжмана, додуше, без конкретизације мера које би у овом смислу било неопходно спровести.

Сумарно, као неки од кључних идентификованих циљева у оквиру поднаслови „Обезбеђење” издвајају се:

- Током 2022. године, доношење додатних правила и стандарда у сврху јачања сајбер безбедности Уније, уз унапређење Јединице за откривање хибридних претњи како би се обезбедио оквир за координисан одговор на све сајбер нападе који погађају Европску унију;
- Током 2022. године, јачање инструмената у сфери сајбер дипломатије и дефинисање одговарајућих контрамера Уније;
- Током 2022. године, даљи развој политике сајбер безбедности Уније, уз доношење нових правила у домену отпорности на сајбер нападе;
- До краја 2022. године, креирање услова за реализацију ревизије безбедносних опасности по Европску унију на сваке три године;
- Током 2023. године, усвајање Стратегије Европске уније за безбедност и одбрану у свемиру;
- Током 2023. године, јачање мера за разоружање, спречавање ширења наоружања и контролу наоружања;
- Током 2023. године, јачање капацитета Европске службе за спољне послове за реаговање на кризне ситуације, укључујући и ситуациону собу;
- До краја 2023. године, унапређење инструмената и програма за развој безбедносних капацитета партнера Европске уније;
- До краја 2023. године, усвајање националних стратешких докумената којима ће се омогућити адаптација оружаних снага држава чланица на климатске промене;
- До 2024. године, омогућавање употребе најсавременије технологије и оруђа при реализацији мисија и операција у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике;
- До 2025. године, јачање обавештајних и сателитских капацитета Уније, како би се омогућила њена аутономност по питању прикупљања и обраде релевантних геополитичких података;
- До 2025. године, развој и унапређење инструмената за рано упозоравање у домену поморске безбедности Уније;
- До 2025. године, прикључивање саветника по питању утицаја на животну средину при свим мисијама и операцијама Европске уније.

„Инвестирање”

У сегменту документа под називом „Инвестирање” могу се идентификовати одређене намере у правцу финансијског и организационог јачања безбедносно-одбрамбеног сегмента Европске уније, почевши од опредељења да се државе чланице снажније укључе у активности које се реализују посредством Сталне структуриране сарадње (енг. *Permanent Structured Cooperation* – PESCO) у оквиру Заједничке спољне и безбедносне политике, до пројекције издвајања за заједничку одбрану на нивоу од 2% БДП-а држава чланица, чиме би се, потенцијално, бар делимично решио проблем небуџетског финансирања војних мисија и операција Уније под окриљем Заједничке безбедносне и одбрамбене политике. С друге стране, предвиђено је и јачање Европског одбрамбеног фонда (енг. *European Defence Fund* – EDF) кроз укључивање Европске инвестиционе банке као инструмента подршке, посебно при реализацији заједничких активности у следећим областима: развој тенковске технологије, технолошко унапређење европских патролних чамаца, јачање система за одбрану у свемиру, развој пешадијских војних система, заштита граница, унапређење мобилности војних капацитета и заштита од ваздушних система без људске посаде. У циљу обезбеђења кохерентнијег приступа развоју европске одбрамбене технологије, предвиђено је и чвршће финансијско и оперативно повезивање свих расположивих капацитета на континенту, укључујући и НАТО Инвестициони фонд или Одбрамбено-иновационо чвориште у оквиру Европске одбрамбене агенције (енг. *EDA Defence Innovation Hub*). Но, остаје чињеница да Стратешки компас, без обзира на испољене амбиције, у овом делу није понудио адекватне одговоре на кључна питања везана како за стабилност финансијских и оперативних капацитета неопходних за реализацију војних операција и мисија Европске уније у оквиру њене Заједничке безбедносне и одбрамбене политике тако и за обезбеђење „транспарентности”, односно, јавне контроле, укључујући и парламентарни надзор над утрошком средстава у овом контексту.

Сумарно, најзначајнији идентификовани циљеви Компаса у домену „Инвестирање” односе се на:

- Од 2022. године, организовање састанака министара одбране држава чланица којима ће председавати високи представник за спољну политику и безбедност Европске уније, *а који ће бити посвећени иницијативама за развој „евројске одбране”*;
- До средине 2022. године, унапређење издвајања за одбрану;
- До краја 2022. године, успостављање Центра за иновације у области одбране при Европској одбрамбеној агенцији;
- Током 2022. године, идентификација стратешких преклапања и међузависности у домену одбране;
- До краја 2022. године, развити истраживања, технологију и иновације посредством којих ће се омогућити редукција трошкова у индустријском ланцу у домену одбране;

- До почетка 2023. године, *Евројска комисија ће радити на изради предлога на који начин олакшати успостављање заједничких одбрамбених капацитета, поготово оних развојног карактера;*
- До 2023. године, побољшање услова за укључивање приватних финансијских иницијатива у домену одбрамбене индустрије;
- До краја 2022. године, ревизија процеса усмеравања одбрамбених капацитета на поједине безбедносне „мете“;
- До 2024. године, покретање иницијативе за јачање учешћа цивилног сектора у домену заједничке одбране;
- До 2025. године, елиминација стратешких пропуста у појединим безбедносним областима;
- Рад на могућим изменама регулативе о Европском одбрамбеном фонду.

„Партнери“

Иако је потреба за интензивном сарадњом Европске уније са другим релевантним безбедносним актерима у савременом, усложњавајућем свету очигледна, чини се да је сегмент документа под насловом „Партнери“ најмање разрађен. Или, као што каже Изабела Антиноци (*Isabella Antinozzi*), у овом сегменту документ је реторички обиман, али садржајно прилично сиромашан (*Antinozzi, 2022*). Такође, његова анализа упућује на неколико евидентних слабости. На пример, као кључни безбедносни партнер у документу наводи се НАТО који, без обзира на његов *modus operandi* у постхладноратовској ери, ипак представља организацију регионалног карактера. Такође, у документу се начелна пажња посвећује потреби развоја сарадње са регионом Западног Балкана, земљама источног и јужног суседства Уније, источним Медитераном или Блиским истоком, док је, као што је раније поменуто, индопацифички регион, као подручје које је по многима идентификовано као кључно поприште у односима снага између централних глобалних политичких и безбедносних актера у наредном периоду, стратешки и садржајно остао у потпуности неразрађен. Другим речима, чини се да су креатори Компаса, без обзира на исказана опредељења да се Унија наметне као незаобилазан глобални безбедносни актер, организацију ипак чврсто позиционирали у регионалним оквирима. Друго, уз инсистирање на прилично апстрактном „унапређењу сарадње“ или „интензивирању дијалога“ који провејавају кроз документ, приметна је и диспропорција у посвећености даљем развоју сарадње са међународним структурама, попут НАТО-а, ОУН-а, Организације за безбедност и сарадњу у Европи (енг. *Organization for Security and Cooperation in Europe – OSCE*), Афричком унијом или Асоцијацијом народа југоисточне Азије (енг. *Association of Southeast Asian Nations – ASEAN*), с једне, у односу на сарадњу са појединачним државама, укључујући и САД, Норвешку, Канаду или Турску, с друге. То значи да, и поред тога што Унија, својом унутрашњом структуром, политикама и начином делова-

ња, свакако представља далеко више од типичних или делиберативних међународних организација, она у документу није перципирана као безбедносни субјекат који би био равноправан са државама као и даље централним безбедносним актерима на међународној, односно, глобалној равни. Даље, оно што се може приметити јесте да се документ, без обзира на период и кључне мотиве његове израде и усвајања, чак ни начелно не бави кључним питањем по европску безбедност у наступајућем периоду, а то су могући обриси нове европске безбедносне архитектуре која ће уважити промене у међународном поретку индуковане украјинским конфликтом и процесима који су уз њега непосредно везани. Као аргумент у прилог чињенице да су креатори документа садржајно и функционално ипак „промашили мету”, може се навести и чињеница да је фокус у документу на хибридном безбедносним опасностима и хибридном безбедносном стратешком приступу, иако је у основи вероватно највеће безбедносне кризе са којом се постхладноратовски свет суочио, симболично оличене у украјинском конфликту, пре свега, класична, односно, војна моћ и импликације њене примене (Blockmans et al., 2022: 8).

Сумарно, најзначајнији идентификовани циљеви у овом делу су:

- Од 2022. године, продубљење и проширење сарадње са НАТО-ом, укључујући и израду и *пошћивање нове заједничке декларације којом ће нови облици сарадње бити обухваћени*;
- Од 2022. године, израда нове листе заједничких приоритета у оквиру сарадње Европске уније и ОУН-а;
- Током 2022. године, одржавање првог Партнерског форума у области безбедности и одбране, а који би потом требао бити организован сваке две године;
- Од 2022. године, јачање сарадње и продубљење дијалога са Организацијом за безбедност и сарадњу у Европи, Афричком унијом и Асоцијацијом народа југоисточне Азије, конкретније, када је реч о Организацији за безбедност и сарадњу у Европи, развој заједничке агенде по питању превенције и управљања кризама, са конкретним активностима на регионалном, али и ужем, тематском плану или, у контексту Афричке уније, планирање и провођење заједничких мисија и операција.

ЗАКЉУЧАК

Без обзира на почетни оптимизам бриселских званичника, спроведена анализа Стратешког компаса за безбедност и одбрану Европске уније указује да је, садржајно, функционално, али и геополитички, реч о документу изразито редукованог домета те да се он никако не може идентификовати као шира стратешка платформа за развој заједничких политика у домену безбедности и одбране на европској равни. Уз релативно мало новитета који су њим понуђени, попут Иновационог центра у области одбране, Партнерског

форума у области одбране којим би председавао високи представник, унапређеног цивилног пакета у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике или пак новог формата снага за брзо распоређивање, Стратешки компас се, пре свега, манифестује као списак жеља и циљева у домену безбедности и одбране, међу којима највећи део представља само доградњу или реформулацију амбиција које су већ садржане у другим стратешким документима, истовремено не нудећи и њихову разраду, а поготово не неопходне смернице за њихову реализацију. На пример, документом се предвиђа успостављање Снага за брзо распоређивање, као унапређени облик постојећих борбених група Европске уније, али се при томе не отклањају базичне препреке због којих су борбене групе Уније све до данас остале „мртво слово на папиру”, а које се примарно огледају у одсуству политичке воље држава чланица да у таквом облику сарадње оперативно и партиципирају.

Бирократски приступ кључним питањима огледа се и у одсуству храбрости да се Унија, у складу са прокламованим опредељењима, заиста позиционира као глобални актер изражене аутономије у домену безбедности и одбране, што је посебно евидентно у контексту пренаглашеног ослањања, па и заклањања Уније иза НАТО-а у бројним сегментима, као њеног кључног стратешког партнера. Како каже Понтихас Калдерон (*Pontijas Calderon*), Унији је на тај начин намењена секундарна улога у односу на НАТО те су европски интереси у области безбедности и одбране директно подређени интересима САД (Calderon, 2022: 20).

Или, како то тумачи Гнесото (*Gnessoto*), Стратешки компас се никако не може посматрати као „бела књига” за развој заједничке одбране на нивоу Европске уније, њим се постављају само смернице за развој индустрије у области одбране у оквиру Европске уније, али не и стратешки правци развоја заједничке политике одбране (Gnessotto, 2022: 3). У најбољем случају, уважавајући околности и напоре који су уложени у израду документа, укључујући и преговарачки процес на експертској и политичкој равни који је трајао готово годину и по, Стратешки компас за безбедност и одбрану Европске уније могао би се оквалификовати као међукорак ка новом стратешком оквиру који се може очекивати у наредном периоду, а којим ће се понудити одговори на сва кључна питања везана за политике Уније у области безбедности и одбране, укључујући и њено позиционирање и улогу у измењеним глобалним безбедносним околностима као, надамо се, суштински аутономног и, у складу с тим, адекватно капацитираног актера (Bargues, 2022).

ЛИТЕРАТУРА

- Antinozzi, I. (2022, 11 march). *Grand Illusions: Partnerships in the EU's Strategic Compass*. European Council on Foreign Affairs. Retrieved February 13, 2023, from <https://ecfr.eu/article/grand-illusions-partnerships-in-the-eus-strategic-compass/>.

- Bargues, P. (2022). The EU Strategic Compass: A Blueprint for a European Defensive and Securitisation Policy. *JOINT*, 16(5), 2–6.
- Blockmans, S., Crosson, D. M. & Paikin, Z. (2022). The EU's Strategic Compass: a guide to reverse strategic shrinkage? *CEPS Policy Insights*, 14, 2–9.
- Council of the European Union (2014). *European Union Maritime Security Strategy*. Retrieved March 15, 2023, from <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2011205%202014%20INIT/EN/pdf>
- European Commission (2013). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Cyber security Strategy of the European Union – an open, safe and secure cyberspace*. Retrieved March 15, 2023, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013JC0001>
- European Commission (2014). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: European Energy Security Strategy*. Retrieved January 25, 2023, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0330>
- European Commission (2015). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: the European Agenda on Security*. Retrieved March 20, 2023, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0185>
- European Union EEAS (2016). *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*. Retrieved May 13, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf
- European Union EEAS (2022). *A Strategic Compass for Security and Defence*. Retrieved February 14, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en.
- Gnessotto, N. (2022). *Strategic Compass: Industry or Power?* Notre Europe - Institut Jacques Delors. Retrieved February 14, 2023, from https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/dlm_uploads/2022/04/BP_220407_Strategic-Compass-industry-or-power_Gnesotto_EN.pdf
- United Nation (1995). *Treaty on Non – Proliferation of Nuclear Weapons*. Retrieved February 14, 2023, from <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text>.
- Calderon, J. L. (2022). *A Strategic Compass for Security and Defence of the European Union: a new document?* Retrieved May 18, 2023, from https://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_analisis/2022/DIEEEA42_2022_JOSPON_UE_ENG.pdf